

Gezondheid bedreigd door handelsovereenkomsten

Handelsovereenkomsten kunnen schadelijke gevolgen hebben voor de gezondheid. Ze zorgen voor meer onzekere banen, ondermijnen de arbeidsomstandigheden en zetten de gezondheidszorg op grotere schaal open voor de markt. Dat is de analyse van de werkgroep "Determinanten van de internationale gezondheid" van Be-cause health en het Actieplatform Gezondheid en Solidariteit.

Sinds de mislukking van de "Doha-ronde" (2004), bedoeld om belemmeringen voor de wereldhandel in een aantal sectoren te weg te nemen en de landbouwsubsidies te verminderen, verlopen de onderhandelingen over de internationale handel in een logica die afwijkt van wat de Wereldhandelsorganisatie (WTO) voor ogen had. Politieke en geografische entiteiten zoals de VS of de EU sluiten vrijhandelsovereenkomsten (FTA's) met elkaar of afzonderlijk met individuele landen of groepen van landen. Deze zogenaamde "bilaterale" of regionale overeenkomsten, die veeleer een aanvulling zijn dan een vervanging van de multilaterale verplichtingen sinds de oprichting van de WTO (1995), hebben betrekking op een aantal sectoren die veel verder reiken dan alleen de producten: diensten, beleggingen, intellectuele eigendomsrechten, overheidsopdrachten, enz.

Vakbonden en organisaties uit het maatschappelijke middenveld verzetten zich hevig tegen de opgang van dergelijke bilaterale en regionale handelsakkoorden. Ze bevorderen immers de zakelijke belangen ten koste van het sociale en ecologische beleid van de staten, en herschrijven de regels van de wereldeconomie. Ze gaan soms ook verder dan de "loutere" opheffing van tarifaire belemmeringen voor de import en export en hebben een aanzienlijke invloed op de regelgeving inzake de productie van goederen en de sociale bescherming. De voorstanders van FTA beweren doorgaans dat deze een bijdrage leveren aan de economische groei en het scheppen van banen en daarmee het welzijn van allen verbeteren. Dit wordt grotendeels door de feiten weerlegd, en wel om verschillende redenen.

De staat wordt verzwakt of machteloos gemaakt

De eerste reden is dat vrijhandelsovereenkomsten systematisch resulteren in lagere overheidsinkomsten door de afschaffing of vermindering van de douanerechten. Resultaat: arme en/of kwetsbare landen zijn niet meer in staat om te investeren in het sociale beleid of het gezondheidsbeleid. Ook de dekking van de gezondheidszorg door de staat (voor zover die bestaat) wordt verzwakt, wat de toegang tot de gezondheidszorg en betaalbare geneesmiddelen beperkt. De tweede reden is dat de clausules van vrijhandelsovereenkomsten heel vaak de gezondheidszorg voor concurrentie openen, wat leidt tot verschijnselen zoals de privatisering van ziekenhuizen, de groeiende macht van de particuliere verzekeringen, een exodus van gezondheidswerknemers naar rijke landen, "medisch toerisme", enz. Derde reden: een fundamentele gezondheidsdeterminant, de levenswijze, wordt ernstig verstoord door de openstelling van de markten. Zo werden tussen 1985 en 2000, toen de gemiddelde douanetarieven in Midden-Amerika daalden van 45% naar 6%, de deuren van verschillende landen snel geopend voor de import van andere voedingsmiddelen die minder voedzaam waren en aan de basis lagen van verschillende pathologieën: diabetes, hart- en vaatziekten, hypertensie, obesitas... Deze verspreiden zich nu in een razendsnel tempo in de Zuidoostelijke landen. Vierde reden: vrijhandelsovereenkomsten dragen enorm bij aan milieuvervuiling en hebben zo een negatieve invloed op de gezondheid van iedereen.

Hoewel het causale verband minder zichtbaar is, wegen de impact van de geliberaliseerde handel op de werkgelegenheid en de arbeidsvoorwaarden zwaar op de gezondheid. De globalisering van de handel draagt bij aan de toename van informele banen, onzekere contracten en slechte arbeidsomstandigheden. De effecten op de gezondheid zijn evident.

Neem het voorbeeld van de werknemers in bananenplantages in Ecuador, de grootste exporteur van bananen in de wereld. De meesten onder hen werken onder preciaire of tijdelijke contracten, zonder sociale zekerheid. Ze werken onder ongezonde en gevaarlijke omstandigheden: werkdagen van 14 uur leiden tot fysieke uitputting, overmatig gebruik van pesticiden leidt tot vergiftiging en diverse gezondheidsproblemen, het gebrek van de juiste beschermende kleding resulteert in arbeidsongevallen, enz. En dat alles voor een salaris dat vaak niet eens in de basisbehoeften van het gezin kan voorzien. Werknemers die zich organiseren in vakbonden worden geïntimideerd en gecriminaliseerd.

In 2016 tekende Ecuador een vrijhandelsakkoord met de EU, Colombia en Peru. De export naar Europa zal nog intensiever worden, wat zeker ten koste zal gaan van de gezondheid van werknemers.

Cosmetische aanpassingen

In de afgelopen twintig jaar werden inderdaad diverse bepalingen inzake arbeid geïnspireerd door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) opgenomen in vrijhandelsovereenkomsten. Het verdrag tussen de EU en Ecuador, bijvoorbeeld, bevat een hoofdstuk over handel en duurzame ontwikkeling. Dergelijke bepalingen hebben een aantal positieve effecten gehad, zoals efficiëntere inspecties. Maar in de meeste gevallen gaat het slechts om cosmetische of theoretische aanpassingen, omdat ze zijn opgesteld zonder de betrokkenheid van de belanghebbenden (in de eerste plaats de sociale partners) of omdat de controlemechanismen voor bestendinging en generalisatie ontbreken. Geen controle op de normen? Geen sanctie mogelijk!

Indien de groei van de werkgelegenheid als gevolg van vrijhandelsakkoorden resulteert in het handhaven van preciaire of informele arbeidssituaties, zal dit de gezondheid van de werknemers niet ten goede komen. De liberalisering van de gezondheidszorg mag nooit worden opgenomen in dergelijke verdragen of in enige vorm van handelsovereenkomsten. Laatstgenoemde zijn alleen wenselijk als ze gepaard gaan met reëel bindende sociale en ecologische clausules die worden ondersteund door een sterk stelsel van sociale bescherming en worden gecontroleerd door het maatschappelijke middenveld en de vakbonden. Alleen fatsoenlijk werk voor iedereen kan de gezondheid van de werknemers en hun families te waarborgen.

//////////

Dit artikel is een samenvatting van een hoofdstuk geschreven door de **werkgroep "Determinanten van de internationale gezondheid" van Be-cause health** en het **Actieplatform Gezondheid en Solidariteit** voor Global Health Watch 5.

Global Health Watch is het alternatieve rapport over de internationale gezondheid. Het rapport zal worden voorgesteld op 29 maart 2018 in Brussel tijdens een seminar over de internationale gezondheid.

Mis dit evenement niet! [Bekijk het volledige programma en praktische info](#)